

Καί ἡ ἰδέα αὐτή τοῦ σφηνώθηκε στό κεφάλι του γιά καλά.

— Ναί, ποῖνε φοβάται;... Μά δέ ντρέπομαι νά κάνω τέτιες σκέψεις; Ζητάω παλληκαριές ἀπό τήν Παρθένα, όταν ἐγώ ὁ κρεμανταλάς, κάθομαι βουδός κι ἀποσβολωμένος, σά νάχω μπροστά μου ξαπολυμένη κι ἀφορισμένη τή γλωσσάρα τῆς Ξανθίππης;

Τότε, ἔτσι, ξαφνικά, γιά νά ἱκανοποιήσει τόν ἑαυτό του, γιά νά τόν ἀνυψώσει, πού τόν ἔβλεπε καταχωνιασμένο στό λάκκο τῆς ἀναντριάς, ἔβγαλε τήν κραυγή:

— Πάψε, δάσκαλε!... Δέν τά πιστεύεις ὅσα λές, δάσκαλε!... ἸΚαί σάν δέν τά πιστεύεις ἐσύ ὁ ἴδιος ὅσα λές, πῶς ἔχεις τήν ἀπαίτηση νάν τά πιστέψουν τά λόγια σου ὅσοι τᾶκοῦνε καί νά παρασυρθοῦν ἀπ' αὐτά;....

8

Ἄ ὁ κόσμος ξαφνιάστηκε, ὁ κόσμος μισογυνίχισε κιόλας. Νά δικιόφουν ἔτσι τό ρήτορα; Κι μέσ στήν ἐκκλησιά;

— Δέν εἶναι κοινοβούλιο ἐδῶ!... κραίγασε ὁ Σουφρής, ἀφοῦ ξεροκατάπιε πρώτα δυό τρεῖς φορές κι ἄλλες τόσες ξερόβηξε. Τ' ἄκουσες;... Ἐσένα τῶ λέω, κύρ Θέμη!... Δέν εἶναι κοινοβούλιο ἐδῶ....

Ἄ Βαρνάς, πού εἶχε γίνει πιά γιά καλά, ἄναιπε περισσότερο ἀπό ταῦθ' ἄλλα λόγια τοῦ Σουφρῆ κι ἀπό τοῦ κόσμου τῆ στάση, πρῶδεινε πῶς τᾶ ἐπιδοκίμαζε. Ἄναιπε περισσότερο, ἔφτασε στό κατακόρυφο ἤ ἀγανάχτηση, ἡ ὀργή του. Δέν μπορούσε πιά τίποτα καί κανεῖς νάν τονε συγκατήσει. Οὔτε τᾶ γενεψίμοστα, ἀπό ἀντίκρου, τοῦ κύρ Λεωνίδα, νά μὴ μιλήσει, οὔτε τοῦ κόσμου οἱ μπιές, πού στραφῆκανε ἄλλες κατᾶ πάνω του, οὔτε τίποτα. Ἄ θυμός, ἡ ἀγανάχτηση, τόν ἔπνιγε. Στήλωθηκε ὀλόρθος γιά καλά στό στασίδι, ἀνατίναξε τό κεφάλι του πρὸς τᾶπάνω ἀγέρωχα καί προκλητικά, κι ἄρχισε νά μιλάει χωρίς σειρά, χωρίς τίξη, πετώντας σάν πετρίδες τά λόγια του, ὅπως τοῦ ἀνεθαίνανε στά χεῖλια, μέ τότε πότε θυμωμένο, πότε ἥρεμο, πότε παρακαλεστικό, πότε προκλητικό καί ἀγανακτισμένο.

— Ναί. Δέν εἶναι κοινοβούλιο... Τό ξαίρω... Εἶναι ὁ οἶκος τοῦ Χριστοῦ ἐδῶ... Εἶναι τ' Ἅγιο Βῆμα τῆς Ἀνθρωπότητας... Κι ἀπ' αὐτό τ' Ἅγιο Βῆμα ἔχω τό δικαίωμα νά μιλήσω... ἔχω τό δικαίωμα περισσότερο ἀπό σένα, δάσκαλε, νά μιλήσω... Ναί... Γιατί πιστεύω ἀληθινά στέ Χριστό, γιατί ἀκολουθεῖ τό δόγμα του, τό δόγμα τοῦ «Ἀγαπάτε ἀλλήλους»... Ἐνῶ ἐσύ κι ὅσοι σ' ἀφίουν καί φλυαρεῖς καί παρασβάνουν ἀπό τά λόγια σου, εἰσαστε ἀντίχριστοι, εἰσαστε δάρβαραι, εἰσαστε ἀνθρωποφάγοι, μιά καί τό δόγμα πού πιστεύετε κι ἀκολουθεῖτε εἶναι τό: «Σκοτώνετε, σφάζετε, ἀτιμάζετε, καίτε, κλέφτετε ἀλλήλους»!... Εἰσαστε οἱ ἀνθρωποφάγοι, οἱ πατριδοφάγοι ἐσεῖς, καί εἰσαστε ἐμεῖς οἱ πατριδοφίλοι, οἱ ἀνθρωποφίλοι... Ἀγαποῦμε τόν ἄνθρωπο ἐμεῖς, ἐνῶ ἐσεῖς τονε μισεῖτε καί τονε σκοτώνετε... Ἀγαποῦμε τόν πλησίον μας ἐμεῖς, ἐνῶ ἐσεῖς τονε καίτε καί τονε σουβλίζετε... Δέν ἔχετε πατρίδα ἐσεῖς, ἀφοῦ τῆ γῆς πού γεννηθήκατε καί τῆ γῆς πού σᾶς θρέφει, τήν ποτίζετε μέ αἷμα, τήν παραδίνετε στό πέλεμα καί στή φωτιά, τῆ βυθίζετε στή συφορά καί στή δυστυχία...

Κ' ἔχομε γιά πατρίδα ἐμεῖς ὅλη τῆ γῆς κι ἀγατοῦμε «ἄς ἐσυτοῦς» ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου κι ἂ γεννηθήκατε, κι ὅπου κι ἂν κάθονται, κι ὅπου κι ἂν ἔχουν, κι ὅπου κι ἂν πιστεύουνε. Οὐκ ἐνί... Μάλιστα! Τά λόγια τοῦ Ἀπόστολου ἀκολουθοῦμε μεις... Δέν υπάρχει γιά μᾶς Ἕλληνας καί Τούρκος καί Βούλγαρος κι Ἀρμένιος καί Κινέζος καί δέν ξαίρω καί γῶ τί... Γιά μᾶς ἔπυρχει πάνω στή γῆς μόνον ὁ ἈΝΘΡΩΠΙΟΣ... Ὅλοι νά πολεμήσετε... Ναί! Γιά νά πλουτίσουμε ἐμεῖς πού δέ θά πολεμήσουμε... Ὅλοι νά σκοτωθεῖτε... Ναί! Γιά νάνοῦμεναι κινουόργιες ἀγορές γιά τήν πρῶμάτεια μας!... Σκοτώνετε κόσμο, ἀλιτήριοι, στέλνετε σάν τᾶ κοπάδια τοῖς λαοῖς στό μακελεῖο, χειροκροτᾶτε τίς ἐκατόμβες πού θοινᾶ ὑψώνονται πάνω στοὺς κάμπους τοῦ πολέμου!... Τό αἷμα τῶν ἀθῶων τούτων ἐπὶ τᾶς γῆς σας, ἀντίχριστοι, ἀπάτριδες, ἀνθρωποφάγοι, καταρομένοι!... Καταρομένοι... Καταρομένοι!...

(Ἀκολουθεῖ)

ΜΠΡΟΥΣΣΟΣ

13

Στό Ἄγγιν (=Βερχόρι) ὁ ἐμπορικός ἀνταποκριτής τοῦ φίλου Μαραγκοῦ μέ ὀδήγησε πῶς ἔπρεπε νά προχωρήσω πρὸς τό Καρπενήσι. Μέ σοῦστα ἀπόψε θά πάγαινα ὡς στό χωριό τήν Μανειάνησα, ἐκεῖ θά βροσκᾶ μουλάρι νά μέ πάει ὡς στό Μπρουσσό, καί ἀπό τόν Μπρουσσό μέ τόν ἴδιο τρόπο θάφτανε στό Καρπενήσι.

Βράδυ βράδυ λοιπόν ξεκινήσαμε μέ τῆ σοῦστα, φορτωμένη ὅσο σῆκανε ἐπιβάτες καί πράμα, ἐγώ καθισμένος ὀμπρὸς κοντά στό Γιῶργη τόν ἀμαξᾶ, καί κάτω μετέωρος, γιατί χοντρό τσουβάλι ἔπιανε τό μέρος ὅπου δικαιοματικά ἔπρεπε νά πατώ. Σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες τῶν ἐπιβατῶν δέν πήραμε τόν καινούργιο σύντομο δρόμο ἀνατολικά, πού περνᾶει τό γιοφύρι τοῦ Ἐρμίτσα — ἕνα γραφικό γιοφύρι ἀναμνηστικό κάπως τῆς Ἄρτος — παρᾶ γυρίσαμε νότια, ἔπειτα βορειο-ἀνατολικά, παράλληλα τῆς λίμνης τοῦ Ἀπόκευρου (τῆς Τριχωνίδος ὅπως κι ἀπτή ἡ δυστυχισμένη σημειώνεται τώρα) καί τέλος τραβήξαμε ἴσως ἀνατολικά, δισκόνοντας ἔτσι λογαριάζω πέντε στάδια παραπανιστή. Ἀφτόνε θέλησα νά πάρω καί στό γυρισμό, ὥστε, καθῶς τόσες ὁδοιποροῦσα μέρα, νά χαιροῦμαι τῆ θεᾶ τῆς λίμνης; μᾶ ἕνας χωρικός συνοδοιπόρος μέ ἀπώτρειψε, κερώνοντας, χωρίς νά διορθωθεῖ ἀπό τόν ἀγωγιάτη μου (ἂ Κώστα, ἀπτή εἶταν ἡ ἰσὴν φορᾶ πού ἔμμεσα δέν εἶπε τήν ἀλήθεια!), πῶς ἡ διαφορᾶ εἶτανε τρεῖς ὄρες ἐνῶ ἀληθινά, ὅπως εἶδα κατόπι, δέν εἶναι παρᾶ μιά.

Ἡ ἀνακριβεία εἶναι σύστημα πολὺ συνηθισμένο μέ τοὺς ἀγωγιάτες καί γενικά τοὺς χωρικούς, πού στρεβλόνουν τίς πληροφορίες τους ἀνάλογα μέ τό ὅτι τους βολεῖ νά νομίζεις. Ἄν ἔτσι σοῦ προσθέτουν κόπους ἢ σέ χασομεροῦνε ἢ σοῦ γαλνοῦν τοὺς σκοπούς σου, δέν εἶναι πράμα πού τους κάφτει πολὺ. Καί τοῦτο ἀποκλειστικά δέν κρατεῖ στά ἑλληνικά μας τᾶ μέρη, παρᾶ συμπεραῖνο παντοῦ. Ἐτσι τουλάχιστο ὁτῆκα καί στήν Ἰταλῆ, ὅπου ταξίδεψα ἀρκετά. Ἐκεῖ μάλιστα σὲ τῆς ἑσπέρης ἔχδὸν κάποτε καί ἕνα ἄλλο γοῦλο...

σύστημα. Για κάθε απόσταση εντός των περιχώρων τους φαντάζονται έναν και τον αψτό αναλλοίωτο αριθμό κόσια, δηλαδή διπλά μίλια. "Αθε τους ρωτήσεις πόσο απέχει το τάδε μέρος, θά σου απαντήσουν, ως πούμε, διό κόσια. Κάνεις τὰ διό κόσια και ξαναρωτάς, και θά λάβεις τὴν ἴδια ἀπάντηση, διό κόσια. Ἀψτό μπορεί νὰ γίνεῖ και τρίτη φορά. Ἐξόν ἂν θρῖσκεσαι λιγότερο μακριά ἀπὸ τὰ διό κόσια, όταν ἡ ἀπάντηση ἴσως εἶναι πὼς ἔφτασες. Ἐκεῖ ὠστόσο, ὅπου τὰ ταξίδια σου εἶναι συνήθως σὲ ἰσάδες, ἔχεις διορθωτὴ ὁδηγὸ, τὸ χάρτη. Μὰ στὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸ πῶ συχνὰ σεργιανᾶς τὰ βουνά, ὁ χάρτης (καὶ ἂν ὑπάρχει) δὲν ὠφελεῖ πάντα πολὺ, γιατί με ἀνεβοκατεβῶσιματ, στροφές και κορδέλες μπορεί ὁ δρόμος σου νὰ εἶναι ἀληθινὰ και διπλὸς ἀπὸ ὅτι φαίνεται ἀπάνου στὸ χάρτη.

Ὁ καιρὸς ὅταν ὁδοιπορούσαμε εἶτανε βροχερούτσικος και κρουιῶδης. Περωτώντες ἀπὸ τὸ πρῶτο χωριὸ ὅπου μᾶς ἀφῆκε ἕνας ἐπιβάτης, ὁ ἀμαξῆς μου κατέβηκε καὶ ἀψτό γιὰ νὰ πιεῖ κάνα τσίπουρο, ὅπως εἶπε, και νὰ ζεσταθεῖ λιγούλακι. Ὅταν ὁμως γύρισε, μού μελόγησε πὼς τὸ ἕνα τριπλασιάστηκε. Ἀψοῦ ἔτσι συνέφερε, ἔγινε διεξοδικὰ ὀμιλητικός, ξηγῶντας μου τὰ πολιτικά και μάλιστα τὰ ἐμπορικά τοῦ τόπου. Γιατί ὅλοι ἀψτοί οἱ χωρικοὶ σὶά ἀπόκεντρα μέρη — ἀμαξῆδες, ἀγαγιάτες, καφετζήδες και λοιποὶ — εἶναι ὀχι μοναχὰ πολιτικοὶ δεινοί, παρὰ κοντὰ στὴν καθαψτό δουλιὰ τους και ἐμπόροι δραστήριοι. Μποροῦνε νὰ σοῦ πῶνε πὼς θρῖσκονται διό τσουβάλια φασούλια φτηνά, πὼς ἔχει μιά διό ὀκάδες τυρὶ ἄσπρο (πολὺ σπάνιο στὴν ἐποχὴ τοῦ ταξιδιῦ μου), σὲ πὼ χωριὸ ἄρχισε τὸ πᾶτημα τῆς ἐλιάς, και καθεξῆς. Μὲ τέτοιες κουβέντες διασκεδαστικά φτάσαμε στὸ δέψτερο χωριὸ, και τότες με τὴν ἴδια πρόψωση ξανακατέβηκε ὁ Γιώργης νὰ πιεῖ ἕνα ἄλλο τσιπουράκι, μὰ θεοαἰότα τὸ ἕνα ἔγινε πάλι τρεῖς, γιατί ἡ ορητορικὴ πῆρε τώρα πᾶ καψφορο, ἔγινε γλήγορη, καθὼς και κάπως θολὴ και κακοσύντοχη. Ὅταν φτάσαμε λοιπὸν στὸ τρίτο χωριὸ και ἔτοιμάστηκε νὰ κατεβεῖ και ἐκεῖ, ἐγὼ, ἀνήσυχος μήπως δὲν μπορέσει σωστὰ νὰ ὀδηγήει τὸ ἄλογο του μέσα στὸ σκοτάδι, τὸν παρακάλεσα γιὰ τὴν ἀγάπη μου νὰ μὴν ἀγγίξει ἄλλα τσίπουρα. «Ὅχι, ἔναι σου» μού εἶπε. Μὰ μέσα στὸ φῶς τοῦ καφενέ ἐγὼ ἀπὸ ὄξω τὸν παρατηροῦσα πὼς τὸ χέρι του ἀνεβοκατέβαινε, και μιά ξήγηση χωροῦσε, πὼς τὸ τσίπουρο μπῆκε πάλι στὴν ἡμερησία διάταξη (ὅπως τώρα λένε οἱ χωρικοὶ, συνηθισμένοι ἀπὸ τὰ στρατιωτικά). «Ἄ Γιώργη, τοῦ κάνω ὅταν γύρισε, πᾶλι τσίπουρο μού πῆρες». «Ὅχι ὄχι, διαμαρτυρήθηκε, δὲν εἶτανε τσίπουρο, εἶτανε κονιάκ».

Τοῦ κονιάκ ἡ ἐνέργεια φαίνεται ἀλλάζει ἀπὸ τοῦ τσίπουρου, (ἢ τσιπούρου, ὅπως ὑποθέτω κλίνει ὁ κ. Χαντζήδουκας), γιατί ὁ Γιώργης ἔγινε λιγὸλογος και βαρὺς, και τὰ γέμια του τὰ κρατοῦσε χαλαρά. Ἄλλα τὸ ἄλογο, καθὼς τώρα ζύγωνε πρὸς τὸ ἀγούρι του, πᾶλλοῦσε μέσα στὸ σκοτάδι, ἂν και ζωηρὰ, ὁμως και ταχυτικά, ἐξοικειωμένο με κάθε πιθανὴ τοῦ δρόμου, και ἔτσι ἀψισμένο στὸ μάτι του και στὴν πείρα του, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐνόχληση μᾶς πῆγε πρῶμα, ὡς πὼς στάθηκε στὴ Μαντάνησα μπροστὰ στὴν ξῶπορτα τοῦ Γιώργη. Γιατί τὸ τοπογραφικὸ μνημονικὸ τῶν ἐξοχικῶν ἀψτῶν ζῶων — ἄλόγων, μουλαριῶν, γαϊδάρων — εἶναι τεράστιο θαρρεῖς πὼς, φῶς ἡ σκοτάδι, μή-

τε μιά πέτρα δὲν τοῦς ξεφεύγει, κι ἂν ἀπὸ ἀτζιμοσύνη δὲν τὰ μπερδέβεις παρὰ σέβουσαι τὴν πείρα τους, ἀκολουθοῦν πιστὰ και ἐπιμονα τὴ συνηθισμένη τους τὴ γραμμὴ. Ἄν φτάνοντας κρεβάλα σὲ μέρος ὅπου γιὰ μερικὲς ὀργιές διχάζεται τὸ μονοπάτι, ζητήσεις νὰ πᾶς ὡς πούμε ἀριστερὰ ἐνὼ τὸ ζῶο ἔχει συνηθισμένα τὸ δεξιὸ κλωνί, θὰν τὸ δεῖς νὰ δυσανασχετεῖ και νὰ σταματήσει, με κάτι στὴ ματιὰ και σὶά ἀψτὰ του σὰ νὰ λέει «Βοῦ ἄνθρωπε, τί εἶναι ἀψτὰ; τυφλὸς εἶσαι; Ἄσε τὰ ἀστεῖα, ἀπὸ δῶ πᾶει ὁ δρόμος».

Στὴ Μαντάνησα τὸν ἀμαξῆ μου, ἀψοῦ φρόντισε τὸ ἄλογο του, τὸν παραῶλε (ὡς πὼ και ἐγὼ κάτι κλασικό) ὁ Μοσφῆας ἀπὸ τὸ Διόνυσο, καὶ δὲν τὸν εἶδα πᾶ παρὰ τὸ πρῶ. Ἡ γυναίκα του ὁμως, περιποιητικὰ πολὺ, εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μού στρώσει ἕνα παστρικό και καλόβολο κρεβάτι, ὅπου ἀναψάρτικα τὴ νύχτα γιὰ χαρὰ. Μοῦθρασε κιόλας ἕνα μπουτῖ πρόβιο πὼς φέραμε μαζί μας ἀπὸ τὸ Ἄγγριν. Ἡ σούπα με τὸ ἀβγολέμονο — τὸ ἀβγὸ βρέθηκε ἔστερα ἀπὸ πολλὲς δυσκολίες και πλερώθηκε μιά δραχμὴ — ἂν και παραθρασμένη και πᾶλυ πηχτή, εἶδος λαπᾶς, ὅπως εἶναι πάντα τῶν χωρικῶν οἱ σούπες, εἶτανε καταδεχάμενη, μὰ τὸ κρέας ἀράγωτο, μισοθραμένο και με τὴ μυρουδιά τοῦ πρόβιου πολὺ δυνατὴ. Οἱ χωρικοὶ τόσο σπάνια τῶν κρέας, πὼς εἶτε θραστὸ εἶτε ψητὸ εἶτε κομψιαστὸ δὲν ξέρουν πὼς νὰν τὸ μαγερέψουνε. Συνήθως μένει ὠρὸ, και τὸ ψητὸ τους ψημένο ἀπὸ μιά μεριά και ἀψητο ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τέτσι εἶναι ἡ πείρα μου παντοῦ ὅπου ταξίδεψα, εἶτε στὴν Κρήτη εἶτε στὴ Σάμο εἶτε στὴ Ρόδο εἶτε ἐδῶ στὴν παλιὰ Ἑλλάδα πὼς λένε. Ἡ καλύτερη διάτα σὲ τέτοια ταξίδια εἶναι ἡ ξεροψαγία με ἀβγά, ἂν θρῖσκονται, ἡ χόρτα και ὄσπρια με μπόλικο λάδι, πὼς τὰ πᾶθουν οἱ χωρικοὶ καλά. Για γλυκὸ ἐννοεῖται μήτε λόγος νὰ γίνεταῖ οὔτε ἕνα τόσο ἀπλὸ πρᾶμα καθὼς ριζόγαλο δὲν τὸ καταφέρνουνε.

Θυμᾶμαι ὅταν σὶά 1909 ταξῆδεβα στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ρόδου και κατάλυσα ἀπανόβουνα σὲ ἕνα μοναστήρι, ὁ ὀδηγός μου ὁ Λεφτέρης παινέφτηκε πὼς ξέρει νὰ φτιάγει ριζόγαλο. Τοῦ τὸ παράγγειλα λοιπὸν ἕνα πρῶ, και ἔπειτα βῆκα μιά ἐκδρομὴ ὡς στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ, ἀπὸ ὅπου φαίνεται ἡ Πάτρα και ὄλα τὰ κατακαημένα τὰ Δωδεκάνησα. Γυροῦντας τὸ μεσημέρι βῆκα στὸ τραπέζι μου ἀπάνου ἕνα κομμάρι ὀρεχτικότατο γάλα πὼς, δημοσιέμενος καθὼς εἶχανε, κατέβουσα τὸ μισὸ. Τὸ βράδυ ὅταν καθήσαμε, ὁ γοῦμενος και ἐγὼ, στὸ τραπέζι, ἔφερε ὁ Λεφτέρης τὸ ριζόγαλό του, μὰ ὠρὸ και σφιχτὸ σὰ λαστιχένιο τόπι. «Μὰ, παιδί μου Λεφτέρη, τοῦ εἶπα, ἀψτό εἶναι τὸ περιψημὸ ριζόγαλο; Ἀψτό δὲν τρώγεται, ἔβαλες πᾶρα πολὺ ριζι». Κούνησε ὁ Λεφτέρης τὸ κεφάλι παραπονετικὰ και διαμαρτυρήθηκε. «Πολὺ ριζι; Δὲν ἔβαλα πολὺ ριζι, παρὰ εἶτανε λίγο τὸ γάλα».

Ἀψοῦ ἔτυχε ἐφακιστὰ, ὡς δηγηθῶ και τί ἄλλο ἐπεισόδιο, στενόχωρο ἀλλὰ και διδαχτικό, ἔτυχε τὴν ἴδια ἐκεῖνη θραδιά. Ἐνὼ τρώγαμε μέσα στὴν ἀβλή, ἀνοιξε ἄξωπος τοῦ μοναστηριοῦ ἡ ξῶπορτα, και με στρατιωτικὸ βῆμα(1) μπῆκανε μέσα διό δασκάλου, πὼς εἶχανε πληροφορηθεῖ τὸν ἐρχομὸ μου και θέλησαν

(1) Στὰ ἑλληνικὰ σχολιὰ τῆς Ρόδου σὲ ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ἀσκούσαν τὰ στρατιωτικά, μὰ οἱ Νεότουρκοὶ τὰ σταπάτησαν.

νά με τιμήσουνε με μιὰ ἐπίσκεψή τους. Πρὶν καθήσουν, ὁ ἕνας ἄρχισε νὰ με προσφωνεῖ με τὸ καθιερωμένο ἔθος λόγου, κάπως ἔτσι: «Εὐγενέστατε ἄνερ! Ἐπὶ τῆ εὐοίωνῃ συντυχίᾳ τῆς παρουσίας ὑμῶν (ἢ Ὑμῶν) ἐν τῇ περιδόξῳ ἡμῶν μεγαλονήσῳ, καθήκον ἡμῶν ἐθεωρήσαμεν ἵνα πρὸς ὑμᾶς (2) προσερχόμενοι... προσερχόμενοι... προσερχόμενοι...» Ἐδῶ ἔχασε ὁ καμμένος τὸ νῆμα, καὶ ἕνας διὸ ἐπικουρικοί βήχες δὲν ἀφέλησαν· ἄλλη γιαιτριά δὲν ἔμενε παρὰ νὰν τὸ θρεῖ ξαναπιάνοντας ἀπὸ τὴν ἀρχή: «Εὐγενέστατε ἄνερ! Ἐπὶ τῆ εὐοίωνῃ συντυχίᾳ τῆς παρουσίας ὑμῶν ἐν τῇ περιδόξῳ ἡμῶν μεγαλονήσῳ κτλ». Ἀπὸ δὲν τὸ δηγᾶμαι γιὰ νὰ περιπαίξω — ἀχάριστο ἔργο θῶάνα ἀμείλοντας ἔτσι ἀνελέφτερα τὴν τόση καλοσύνη — παρὰ ὡς παράδειγμα τοῦ σὲ τί κομωδῆς περσέρνει ἢ κασιδικῆ με τὸ ἔθος τῆς τῶ γιομάτο συνθηματικὰ λόγια χωρὶς οὐσία (3). Ἄν τὸ παιδί ἤθελε νὰ μιλήσει τῇ γλώσσᾳ του καὶ δὲν εἶχε ἰδέες νὰ πειθὰ εἶχε περιοριστεῖ σὲ ἕνα καλοσόρισεε στὸ νησί μας, καὶ ὁ λόγος του θῶβαινε πολὺ πὸ ρητορικός παρὰ ὅλα ἐκεῖνα τὰ μπαῦ! μπούμ! τῆς κασιδικῆς γκρανκᾶσας.

Ἐτυχαν καὶ μερικά ἄλλα ἀξιοσημείωτα τότες στὴ Ρόδο, μὰ θὰ σᾶς τὰ δηγηθῶ, ἐλπίζω, σὲ ἄλλο χωρὶς τὸ ὄρθρο. Τώρα ἂς γυρίσουμε στὴ Μαντάνησα.

Στὸ φαί μου συντράπεζους εἶχα τοῦ ἀμαξᾶ μου τὸ γαμπρὸ με τῇ γυναίκα του, συμπαθητικὰ κοπέλα, πὸν τρώγοντας κατόρθωνε πολὺ πιδέξια νὰ κουνάει καταγῆς με τὸ πόδι καὶ τὴν κούνια, δηλαδή ἕνα σκαφίδι τοῦ μαροῦ τῆς. Ὁ ἄντρας τῆς νέος ὡς εικοσιεῖς χρονῶν, διασκεδαστικός καὶ ἀνοιχτομάτης. Βέβαια ἀνοιχτομάτης, ἀφοῦ, ὅταν ξετάστηκε γιὰ τὴ στρατιωτικὴ Ἐφορεία, ἤρθε πρῶτος ἀπὸ δὲ θυμῶμαι πόσε; ἑκατοντάδες μνηστήρες. Μὰ τώρα πὸς μού ξηγᾶτε τοῦτο; Μιλῶντας γιὰ τὸν ἄνεμο, εἶπε πὸς δὲν εἶταν καθαρὸς βορρᾶς παρὰ νοτιανατολικός. Κάτι τέτιο ἄκουσα μιὰ φορὰ καὶ στὸ Μέγα Σπήλιο, ὅπου φτάνοντας μιὰ θολὴ θραδιά ρώτησα τὸν οἰκονόμο, ἄνθρωπο ξυπνὸ, κατὰ πὸν πέφτει ἢ Ἀνατολή. «Ἐρεῖθες, εἶπε δείχνοντας με τὸ χέρι, ἄγο βορινά». Ἀμὲ ὁ Κλέων Ραγκαθῆς, πὸν στῶν Ἑλλᾶδωνε τὸν πρόλογο λέει πὸς, σὰν πῆγε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα στὸ Γῶσιγκτον, ἀπὴ λθε παρὰ τοῖς ἀν-

(2) Ἀπὸ τὸ μονάχα ἢ κασιδικῆ ἀπὸ ὅλες τῆς γλώσσες τοῦ κόσμου μπορούσε νὰ τομήσει, τὸ νὰ λέει τὸ ἔγῳ καὶ τὸ ἔσῳ με τὴν ἴδια λέξη.

(3) Ἰσα ἴσα σήμερα διάβαζα στὴν ἱστορία του τῆς Χριστιανικῆς Λατινικῆς Φιλολογίας τί λέει ὁ Labriolle γιὰ τοὺς Λατίνους κασιδόπληχτους τοῦ τέταρτου αἰῶνα: «Κολακευόντουσαν πὸς τάχα διακονοῦν τὴν κλασικὴ συγγραφικὴ παράδοση, προσηλαθῶντες νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὰ γλωσσικὰ σφάλματα τῆς κοινῆς λαλιᾶς γύρω τους. Μὰ φαίνονται σὰ συνειδητοῦν νὰ μὴ δίνουνε σημασία στὴν οὐσία, μῆτε κἂν στὴν ἰδέα· δὲν τοὺς μέλει παρὰ πὸς νὰ καλλιεπίσουν, καὶ τὴ φράση τους τὴ στολίζουν ὡς ἐκεῖ πὸν πάει ἢ καρδιά τους. Τίποτα πὸν γλυκανάλατο ἀπὸ τὰ κομψολογὰ τους (Σελ. 647).

Ὁ Καποδίστριας, προχινὸς νοῦς καὶ στὰ γλωσσικὰ ὅπως σ' ὅλα, ἔγραψε τοῦ Μαβροκορδάτου: «Τὰ ψηφίσματα καὶ ὅσα ἄλλα κοινὰ γράμματα γίνονται νὰ εἶναι ἀπλά καὶ ὄχι με κομπῶδεις λέξεις ὡς αἱ Ὑψηλάνται προσηρῶδεις». (Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου, τόμ. πρῶτος, σελ. 38). Πὸν νὰ ζῶσε καὶ νὰ διάβαζε τὴν τελευταία ἀπάντησή πρὸς τοὺς συμμάχους! Μονάχα ἐνωμένη ἀμάθεια μπορούσε νὰ γεννήσει τέτιο τέρας. Ἀρῆσαν, μὰ τὸ γεννησαν ἀποφῶλιε τὸ τέρας.

τίποσι; Κατὰ τὴ φαντασία του, κ' ἂν πᾶς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὡς στὸ Φάληρο, ἀπὲρ χεσαι παρὰ τοῖς ἀντίποσι. Τώρα πὸς γίνεται ὡς τε ἀνθρώποι κατὰ τὰ φαινόμενα ξυπνοί, λογικοί, καὶ ὄχι ἀγράμματοι, νὰ ἐκφράζονται τόσο ἀλλόκοτα; Συμπεραίνω, καὶ τοῦτο τῆς παιδείας μᾶς κοινόχρημος καρπός, πὸν καταγίνεται ἀποκλειστικὰ νὰ μᾶς διδάσκει ἤχους, καὶ ἀπὸ παιδιὰ μᾶς συνηθίζει νὰ ἀδιαφοροῦμε πρὸς τὰ πράγματα καὶ πρὸς τὴ λεχτικὴ ἀκρίβεια. Βέβαια τὸ Ραγκαθῆ τότε χαντάκωσε τὸ ἡχηρὸ ἐκεῖνο ἀντίποσι, ὅπως ὁ κἀλυξ τὸ Ροῖδη. Καὶ ὅταν οἱ γραμματισμένοι ἐκφράζονται ἔτσι, φυσικὸ ὁ λαὸς νὰ μπερδεύει τίς πὸ ἀπλῆς ἔνοιες. Ὅταν ταξίδεβα στὴ Σάμο στὰ 1901, μούλεγε ὁ ἀγαγιάτης μου πὸς συγγένεβε με ἕνα Γιάνη Σωτηρόπουλο, πάρεδρο ἢ κάτι τέτιο τοῦ χωριοῦ του, καὶ τότε ρώτησα πὸς; Τῆ συγγενεία του μού τὴν ξήγησε με τέτιο ζινγία: «Ὁ Σωτηρόπουλος εἶναι μπάραμπ μου. Πὸς; Νά, ἢ μητέρα μου κ' ὁ πατέρας τοῦ μπάραμπ εργο. Πὸς ὁ πατέρας του, ἡλικιωμένος ἦδη ἀρκεταί, Γιάνη εἶναι ἀδέρφια με τὸν πατέρα τῆς μητέρας μου».

Ὁ συντράπεζός μου μού δηγήθηκε ἕνα ἄλλο περισηθίζει ταχτικὰ κάθε χρόνο νὰ βγάζει ἕνα ποσὸ αἷμα, θαρρῶντας τὸ ἀπαραίτητο ὄρο υγείας κάθε ἀνθρώπου· καὶ πὸς ὁ ἴδιος ἀρρώστησε λέει μιὰ φορὰ θραδιά ἀπὸ τύφο, καὶ ὅταν ἀπελπίστηκαν οἱ γιαιτροί, ὁ γέρος τοῖ τὸν ἔσωσε τραβῶντας του δὲ θυμῶμαι πόσο αἷμα. Δὲν εἶναι ἀπίθανο πὸς στὰ ἀπόκεντρα μέρη ζεῖ ἀκόμα ἢ πρόληψη τῆς ἀφαιμαχτικῆς θεραπείας. Ἐταν ἔνοιεται ἄλλοτε ἀξίωμα τῆς ἐπιστήμης πὸς ἢ θερμῆ, ὄντας μέσα στὸ αἷμα, πέφτει ἂν τὸ αἷμα λιγοστέψει. Θυμῶμαι πὸν διάβασα στὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Saint-Simon τί ἔτυχε στὴν ἐποχὴ του. Εἶχε ξεσπάσει φορητὸ θανατικὸ μέσα στοῦ Λουδοβίκου τὸ παλάτι — σιχαμένη καταβόθρο καὶ ἠθικῆς καὶ ἰλικῆς λέρας — καὶ θέριζε ἀλύπητα. Ὁ ἀδελικὸς γιαιτρός, περιφημὸς τοῦ καιροῦ του, δὲν ἔκανε ἄλλο παρὰ ἐπιμόνα νὰ βγάζει αἷμα. Ἐνὸς παιδιοῦ τοῦθγαλε τρία αἷματα μέσα σὲ 24 ὥρες. Ἀφοῦ ἔτσι πέθαναν ἕνας σωρὸς οἰκιακοὶ τοῦ Λουδοβίκου, τέλος ἔπεσε ἀρρωστο καὶ τὸ στερνὸ του δισέγγονο. Πάλι ὁ γιαιτρός ἐτοίμασε τὸ νιστέρι του, μὰ ἀπρὴ τῆ φορὰ ἢ νταντὰ δὲν ἔνοιουσε ἀρπαξε τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά τῆς καὶ δὲν ἔφρισε με κανέναν τράσο τὸ γιαιτρὸ νὰ ζυώσει. Ἀπὸς μόνος ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Λουδοβίκου σῶθηκε, πρὸς βλάβη τῆς πατρίδας του, γιαιτὶ ἔπειτα ἔγινε τὸ καθορίζικο καὶ χαμένο ἐκεῖνο κορμί, ὁ ἄθλιος παρνοβοσικός Λουδοβίκος ὁ ΙΕ'.

(Συνέχεια)

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

ΒΓΗΚΕ:

ΤΟΥ ΓΚΑΙΤΕ

MINION

Β' ΕΚΔΟΣΗ

ΑΘΗΝΑ-ΓΕΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

ΓΑΝΙΑΡΗ & ΣΙΑ

- 9 ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 1 -

ΔΡΧ. 2.